

PEDAGOGICKÁ PSYCHOLOGIE

ÚLOHY PSYCHOLÓGIE DIEŤATA Z HĽADISKA POTRIEB NAŠEJ SPOLOČNOSTI*)

DOC. DR. MIROSLAV BAŽÁNY
Filozofická fakulta KU, Bratislava

Naša spoločnosť prešla v uplynulom období pod vedením komunistickej strany prudkým vývojom od kapitalistického k socialistickému spoločenskému zriadeniu. Tento vývoj od základu zmenil výrobné vzťahy, odstránil vykorisťovateľský systém s jeho ničením fyzických i duševných síl širokých vrstiev pracujúcich a vytvoril základné ekonomicko-spoločenské podmienky pre nové spoločenské i medziludské vzťahy, založené na novej formulácii práv a povinností členov našej spoločnosti. Základnými právami stalo sa právo na prácu, oslobodzujúce človeka od hrozby sociálnej biedy, rovnoprávnosť muža i ženy, právo na zdravie a na vzdelanie, právo na odpočinok a sociálne zabezpečenie. Spoločným menovateľom povinností sa stala povinnosť každého člena socialistickej spoločnosti prispievať zo všetkých svojich telesných i duševných síl k rozvoju a uskutočňovaniu cieľov výstavby socializmu a komunizmu. Nová hospodárska a spoločensko-kultúrna skutočnosť vytvorila predpoklady pre vznik novej, v porovnaní s kapitalizmom kvalitatívne vyššej socialistickej morálky, budovanej na nových potrebách členov spoločnosti, na ich nových postojoch a životných cieľoch.

Celý tento mohutný proces prestavby našej spoločnosti nemohol sa pochopiteľne nedotknúť i základného postavenia a nazerania na dieťa a mládež. Dieťa prestalo byť nevítaným prírastkom zhoršujúcim sociálnu biedu proletárskych rodín a mladý človek prestal byť objektom lacnej pracovnej sily alebo morálnej devastácie z nezamestnanosti. Socialistická spoločnosť snaží sa dať rodine bezpečnú ekonomickú základňu, vytvorením podmienok pre hospodársku nezávislosť ženy stavia rodinné vzťahy na vyššiu etickú úroveň a vo výchove detí vidí hlavnú funkciu rodiny. Pomáha rodine rozširovaním siete služieb, vytváraním kolektívnych výchovných zariadení, družín a klubov mládeže, školských jedální a pod. Spoločnosť spolu s tým súčasne cieľavedome preberá na seba značnú časť zodpovednosti za zdravý telesný i duševný vývin mladej generácie, v ktorej vidí budúcich budovateľov komunizmu. Výchova detí a mládeže stáva sa jednou z prvoradých úloh celej spoločnosti.

V záujme zabezpečenia výchovy detí a mládeže vybudoval náš štát širokú základňu komplexnej starostlivosti o dieťa, hlavné zložky ktorej tvorí zdravotnícka, výchovno-vzdelávacia a sociálno-právna starostlivosť, ku ktorým sa v poslednej dobe pridružuje ako organický medzičlánok

*) Referát prednesený na zahájení 1. sjazdu Slovenské psychologické spoločnosti 8.—10. dubna 1963 ve Smolenici.

psychologická výchovná starostlivosť o dieťa. V rámci zdravotníckej starostlivosti vybudoval sa systém prepôrodnej prípravy, zabezpečilo sa ústavné porodníctvo, zriadila sa široká sieť poradní pre matku a dieťa, nebývale rozrástla sa pediatrická preventívna a liečebná starostlivosť a prišlo k výstavbe špeciálnych zdravotníckych zariadení pre defektnú mládež.

Na úseku výchovnovzdelávacej starostlivosti rozrástá sa počet predškolských zariadení kolektívnej výchovy, vytvorila sa jednotná školská sústava, ktorá sa neustále kvantitatívne i kvalitatívne zdokonaluje, diferencuje, a tak vytvára predpoklady tak pre zvládnutie najnovších poznatkov vedy, techniky a kultúry, ako aj pre utváranie pracovne zdatnej, všestranne rozvinutej osobnosti u mladých ľudí. Mimoriadna pozornosť sa venuje najmä vytvoreniu čo najlepších podmienok pre odbornú a ideovo-mravnú prípravu budúcej robotníckej triedy a pre výchovu vysoko kvalifikovaných odborných a vedeckých pracovníkov. K výchovno-vzdelávacím zariadeniam druží sa široká sieť zariadení pre mimoškolskú činnosť mládeže, zabezpečujúcich rozvoj jej telovýchovnej, kultúrnej a inej záujmovej aktivity. Sociálno-právna starostlivosť preventívne zamedzuje ohrozeniu zdravého vývinu dieťaťa, bdie nad dodržiavaním predpisov právnej ochrany mládeže a zabezpečuje vzdelávanie a výchovu narušených detí vo svojich špeciálnych zariadeniach.

Hlavnou úlohou všetkých týchto zložiek starostlivosti o dieťa a mládež je zabezpečiť a uskutočňovať komunistickú výchovu mládeže, pod ktorou treba rozumieť jednotný proces formovania všestranne rozvinutého človeka, budovateľa komunizmu, ktorý všetkými svojimi fyzickými a duchovnými vlastnosťami, znalosťami a schopnosťami bude na úrovni potrieb spoločnosti. Ak komunizmus má byť vysoko organizovanou spoločnosťou slobodných a uvedomelých pracovníkov, v ktorej práca v prospech všetkých sa stane prvou životnou potrebou, uvedomelou nutnosťou, potom je bezpodmienečne nutné, aby v tomto duchu bola predovšetkým vychovávaná mladá generácia.

Pravda, starostlivosť a výchova detí a mládeže nemôže byť vecou pokusu a omylu, hrubej empirickej skúsenosti. Ako každá spoločenská činnosť musí sa aj starostlivosť o dieťa opierať o široký komplex vedeckých poznatkov, a to najmä z oblasti biologicko-medicínskych a spoločenských vied. Bez poznatkov týchto vied nemožno pochopiť zákonitosti telesného i duševného vývinu dieťaťa v jeho jednote a účinne napomáhať a chrániť jeho rozvoj. Sú to zčásti vedy ako pediatria a pedagogika, ktoré bezprostredne slúžia dvom veľkým oblastiam spoločenskej praxe — ochrane zdravia a výchove, zčásti vedy ako antropológia, fyziológia a psychológia, ktorých poznatky sú často nevyhnutným predpokladom správnej realizácie tejto spoločenskej praxe. O spoločenskej významnosti väčšiny týchto vied bola naša spoločnosť, budovaná na vedeckom svetovom názore, vždy presvedčená a venovala na ich rozvoj značné prostriedky.

No nie vždy tomu tak bolo s psychológiou. I keď jej zástoj pri porozumení psychosomatickej jednoty organizmu, vzťahu organizmu k prostrediu a pri chápaní zákonitostí ľudského správania je navidomoči zrejmý, prístup k psychológii ako k vede vyznačoval sa často skepsou, ak nie negatívizmom. Príčiny tohto stavu treba hľadať na jednej strane

v samej psychológii, v jej historickom vývine, v zložitosti predmetu jej bádania a v nie vždy dosť ujasnených teoretických a metodologických prístupoch k daným problémom. Na druhej strane treba však tieto príčiny hľadať aj v minulých konkrétnych podmienkach výstavby socializmu, kedy prvoradý záujem sa sústreďoval na kvantitatívne ukazovatele nášho ekonomického rastu, avšak žiaľ aj v bludnom kruhu dogmatizmu nášho filozofického spoločenského myslenia a voluntaristického presadzovania naučených téz do života bez prihliadania na konkrétnu sociálnu skutočnosť. Toto všetko viedlo k zastieraniu významu individuálnej psychickej stránky v spoločenskom živote, k nerešpektovaniu psychologických zákonitostí ľudského správania, ktoré sa často mechanisticky redukovali na fyziologické mechanizmy, ako aj k neuvedomovaniu si významu psychických činiteľov v životnej aktivite ľudí. V prípade psychológie dogmatizmus bol priamym odmietaním vedy, pretože ignoroval reálnu skutočnosť a zmeny, ktoré v nej prebiehali. Ruka v ruke s dogmatizmom kráčal subjektivismus, oprávňujúci prakticky každého považovať sa za spôsobilého hovoriť, pravda s odvolaním sa ad autoritatem, o závažných odborne psychologických otázkach. Psychológia akoby sa ako veda rozplývala v rôzne vedné odvetvia, s ktorými má styčnú oblasť problémov i úloh. Ak dnes odstraňujeme neblahé dôsledky kultu osobnosti v našom hospodárskom a politickom živote, treba, aby sme spolu s nimi odstraňovali aj spoločenské nedocenenie významu psychológie pre úspešnú realizáciu cieľov našej spoločnosti. Prvé kroky v tomto smere predstavujú uznesenia strany, v ktorých sa čoraz výraznejšie ráta s účasťou psychológie pri pretváraní vedomia ľudí a pri ich výchove.

Psychológia dieťaťa spolu s patopsychológiou detského vývinu predstavujú systém poznatkov o dieťati, ktorý tvorí integrálnu časť vedeckých základov starostlivosti o dieťa. Ich najväčší prínos spočíva v objasňovaní a hodnotení psychologických mechanizmov sprostredkujúcich rôzne vplyvy na dieťa a podieľajúcich sa na zachovaní duševného zdravia dieťaťa a tým aj dospelého, ďalej v psychologickom podložení výchovno-vzdelávacieho procesu medzi iným najmä poznatkami o procese učenia, vývine reči a myslenia a konečne v osvetlení procesu formovania sociálnych a politických postojov, ktoré určujúco pôsobia na budúce spoločenské začlenenie dieťaťa pri prechode v dospelosť. Význam rozvoja psychológie a patopsychológie dieťaťa v súčasnosti je však ešte o to väčší, že problémy nášho dieťaťa a mládeže sú dnes kvalitatívne nové. Naša mladá generácia vyrastá v nových podmienkach, v ktorých sa uplatňujú nové činitele sociálnej determinácie psychiky dieťaťa, stvárajúce spoločenský profil jeho osobnosti. Z tohto dôvodu je potrebné, aby štúdium psychického vývinu vychádzalo z reálnej životnej situácie nášho dieťaťa a aby sme kriticky hodnotili poznatky získané v iných spoločenských podmienkach. Súčasne je nevyhnutné, aby sme v plánovaní nášho výskumu vychádzali zo snahy dať vedecky podložené odpovede na hlavné požiadavky spoločenskej praxe na psychológiu.

Ktoré sú teda hlavné úlohy psychológie dieťaťa, vyplývajúce z naliehavých potrieb našej spoločnosti?

Hlavné spoločenské požiadavky kladené na psychologický výskum dieťaťa vyplývajú z oblasti rodinnej politiky, z úloh výchovno-vzdeláva-

cieho procesu, z činnosti zložiek mimoškolskej aktivity dieťaťa a mládeže a z oblasti prevencie a profylaxie porúch učenia a správania.

Ak začneme rodinou ako prvotným prostredím formovania duševného života dieťaťa, nastoľuje sa nám ako jedna z hlavných požiadaviek vypracovanie psychologických podkladov pre riešenie niektorých základných otázok našej rodinnej politiky. Táto požiadavka je ľahko pochopiteľná, ak si uvedomíme, že v rodine prebieha hlavný proces ľudskej reprodukcie, prvotná opatera novonarodeného dieťaťa, a kladú sa tu základy jeho kognitívneho, emocionálneho ako aj sociálneho vývinu. I keď sa naša spoločnosť snaží vytvárať optimálne podmienky pre zdravý telesný a duševný vývin dieťaťa v rodine, dosiahnuté výsledky nie vždy zodpovedajú vynaloženému úsiliu. Naše populačné prírastky postupne klesajú, stúpa počet interrupcií, vzrastá výskyt porúch správania u detí v dôsledku nesprávnych výchovných postupov v rodine a zvyšuje sa počet narušených rodín. Časť príčin tohto stavu určite treba hľadať v konflikte názorov tradovaných v rodine zo starej spoločenskej formácie s novými, často príliš zjednodušene chápanými názormi na funkciu a povinnosti súčasnej rodiny. Iná časť príčin tkvie v emocionálnej labilitate života dospelých, v podmienkach prudkého tempa života súčasnej technickej civilizácie, v nedostatočnom zhodnotení sociálne psychologických dôsledkov niektorých ekonomických opatrení v živote rodiny, avšak najmä v základnej neznalosti procesu sociálnych a psychologických premien vo vnútornom živote rodiny a v jej postojoch k dieťaťu. Z hľadiska týchto problémov vyvstávajú tu pred psychológiou tieto úlohy:

Sociálne psychologický výskum súčasného rodinného prostredia a jeho interakcie s hierarchiou hodnôt celej spoločnosti, psychologický výskum metód rodinnej výchovy a ich dôsledkov pre celkový psychický vývin detí a psychologický rozbor príčin narušenia intaktnosti rodiny.

V súvislosti s týmito úlohami ukazuje sa ako veľmi závažná ďalšia úloha, a to psychologická problematika pohľavnej výchovy ako prípravy pre rodičovstvo. Poznatky získané jej riešením mohli by svojim dielom v budúcnosti prispieť k odstráneniu súčasných problémov s našou rodinou.

I keď mnohé z týchto úloh nie sú určite vyhranenou doménou psychológie dieťaťa, predsa len majú eminentný dosah pre chápanie celkovej problematiky nášho dieťaťa.

Druhá oblasť úloh pre psychológiu dieťaťa vyplýva z požiadaviek kladených spoločnosťou na činnosť výchovných a vzdelávacích zariadení pre deti a mládež. V najranejšom období vývinu ide tu o činnosť jasli, dojčenských ústavov a detských domovov pre deti do 3 rokov, ktoré preberajú zdravotnú a výchovnú zodpovednosť za deti pracujúcich matiek, slobodných matiek a za deti osirelé. Hlavnou požiadavkou spoločnosti na prácu týchto ustanovizní je neustále zvyšovanie kvality ich práce. Doneďávna a čiastočne ešte aj dnes sme svedkami toho, že deti v niektorých z týchto zariadení sa oneskorujú vo svojom celkovom neuropsychickom vývine v porovnaní s deťmi v rodinách, objavujú sa u nich nepriaznivé dôsledky inštitucionalizmu, ako pohybové automatizmy, príznaky emocionálnej karence, oneskorený vývin reči a poruchy sociálneho vývinu. Deti, ktoré prešli najmä týždennými a trvalými zaridaniami, čoraz čas-

tejšie sa v neskoršom veku s rôznymi poruchami objavujú v klientele psychologických a iných poradní.

Zvyšovanie kvality práce týchto zariadení pochopiteľne bude v prvom rade závisieť od ich materiálneho vybavenia a od počtu a kvalifikovanosti ich pracovníkov. V rovnakej miere však budú výsledky ich práce závisieť od rozsahu a hĺbky poznatkov o ranom psychickom vývine dieťaťa a od psychologickéj zdôvodnenosti používaných a nových metód výchovnej práce. V súvislosti s týmto vystupujú pred psychológiou nasledovné úlohy: vypracovanie noriem raného neuropsychického vývinu nášho dieťaťa za optimálnych výchovných podmienok, psychologický výskum počiatočného vývinu reči a spracovanie vývinu slovníka nášho dieťaťa a vypracovanie psychologických zásad predchádzania nežiadúcim dôsledkom inštitucionalizmu. K týmto úlohám pridružuje sa ešte nutnosť riešiť otázku podmienok a času potrebného na vytvorenie monotropného vzťahu dieťaťa k dospelému ako základu jeho budúcich emocionálnych a sociálnych vzťahov, s čím úzko súvisí problém trvania materskej dovolenky, a riešenie otázky psychologickéj náväznosti pripravovaného jednotného výchovného systému pre všetky spoločenské zariadenia kolektívnej výchovy od raného obdobia až po dospelosť.

Na úseku zabezpečovania výchovy v staršom predškolskom veku stavia si naša spoločnosť perspektívnu úlohu postupného zaškolenia všetkých 5 až 6 ročných detí v zariadeniach materských škôliek. Táto dôležitá spoločenská úloha má celý rad psychologických implikácií. Predovšetkým treba z psychologického hľadiska dať odpoveď na otázku, v akom smere má prebiehať príprava dieťaťa na školu, čo znamená riešiť úlohy rozvoja psychických funkcií z hľadiska potrieb zaškolenia a rozpracovania zásad pre vypestovanie základov autoregulácie správania dieťaťom ako predpokladu nerušenej adaptácie na podmienky školskej práce.

Riešenie posledného problému je o to naliehavejšie, keďže niektoré výskumy našich psychológov zisťujú neúmerne vysoký počet maladaptovaných detí v prvých triedach základnej deväťročnej školy.

Záverom k úlohám psychologického výskumu spoločensky závažnej problematiky predškolských výchovných zariadení treba dodať, že je to oblasť spoločenskej praxe, pre ktorú naša psychológia vykonala relatívne veľmi málo. Je to o to viac zarážajúce, pretože obdobie raného vývinu dieťaťa patrí k psychologicky najexponovanejším obdobiam celkového vývinu s ďalekosiahlymi dôsledkami pre neskôršie vývinové obdobia vrátane dospelosti.

Zo spoločenského hľadiska ústredné miesto vo formovaní všestranne rozvinutej osobnosti dieťaťa má škola, ktorá je výhňou komunistickej výchovy detí a mládeže. Hlavné spoločenské požiadavky na prácu našej školy vyplývajú z uznesení o prestavbe školského systému a o práci s mládežou. Stručne možno ich formulovať ako požiadavku úzkeho spojenia školy so životom, realizovanú spájaním duševnej a telesnej práce žiakov, ďalej ako požiadavku jednoty vzdelávacieho a výchovného procesu s cieľom dosiahnutia syntézy intelektuálneho a mravného rozvoja mladého človeka, aby sa popri vzdelávaní súčasne formoval jeho charakter, morálka a politické i svetonázorové presvedčenie. V týchto požiadavkách je imanentne obsiahnutá hlavná požiadavka spoločnosti na školu a to, aby mladým ľuďom vštepovala vnútornú potrebu pracovať v pro-

spech spoločnosti a všestranne ich pripravila na vstup do produktívnej spoločenskej práce najmä na ožehavých miestach našej hospodárskej výstavby. Spolu s týmito požiadavkami vystupuje tu i úloha skvalitňovania didaktického a pedagogického procesu, individuálneho prístupu k žiakom a problematika správnej organizácie školskej práce a správnych hľadísk pri hodnotení školskej úspešnosti žiakov.

Naša škola dosiahla v plnení týchto požiadaviek rad významných úspechov, i keď často za cenu vážnych omylov a chýb. Ich hlavnými prejavmi bolo veku neprimerané zaťažovanie pracovnej spôsobilosti žiaka, nerešpektovanie jeho individuálnych zvláštností, strata taktu vôči osobnosti žiaka, fenomenologický prístup k posudzovaniu jeho ťažkostí, najmä v súvislosti s poruchami učenia a správania, zanedbávanie systematického sledovania schopností, talentov a záujmov jednotlivých žiakov z hľadiska ich budúceho životného uplatnenia ako aj charakterového formovania ich osobností.

Ak vyššie uvedené požiadavky na prácu školy a jej nedostatky premietneme ako problémy psychológie dieťaťa, a to najmä z aspektu výchovného pôsobenia na vývin dieťaťa, vystupuje nám tu celý rad závažných úloh, z ktorých menovite možno uviesť nasledovné: stanovenie psychologických vekových zvláštností z hľadiska dosiahnutého stupňa vývinu psychických funkcií a ich zaťažiteľnosti, rozpracovanie hlavných zásad psychodidaktiky, objasnenie psychologických mechanizmov regulácie správania najmä z hľadiska vzťahu motivácie a činnosti, výskum psychologických mechanizmov charakterového procesu, vypracovanie hľadísk a metód pre zodpovednú psychologickú charakteristiku osobnosti žiaka s jej individuálnymi osobitosťami, výskum vzťahov medzi telesnou a duševnou prácou s osobitným zreteľom na formovanie pracovných návykov, rozpracovanie otázok profesionálnej orientácie, konzultácie a adaptácie a vypracovanie zásad školskej duševnej hygieny.

Mnohé z týchto otázok naša psychológia už rozpracovala a odovzdala školskej praxi. Rad týchto úloh zostáva však doteraz neriešený najmä v smere vplyvu školy na celkový vývin dieťaťa.

Osobitnú skupinu závažných psychologických problémov nastoľuje v tejto súvislosti aj plánované budovanie škôl s celodennou výchovnou starostlivosťou a výchovná práca v žiackych domovoch, ktoré často považujeme len za prostriedok zabezpečenia základných životných potrieb dieťaťa a dostatočne ich nevyužívame pre zámerné ovplyvňovanie vývinu osobnosti mladého človeka.

Závažné úlohy ukladá naša spoločnosť zložkám, ktoré v mimoškolskom čase svetonázorove, politicky, kultúrne a telovýchovne pôsobia na dieťa a mládež. Sú to mládežnícke organizácie, kultúrne ustanovizne a prostriedky masového kultúrneho pôsobenia, telovýchovné a iné záujmové organizácie. Najvýznamnejšie miesto v danom smere prisudzuje naša spoločnosť činnosti mládežníckych organizácií, členovia, ktorých sa významne podieľajú na plnení úloh výstavby socializmu. Ich činnosť pri kritickom hodnotení vykazuje však niektoré nedostatky, ktoré sa markantne odrážajú najmä vo formálnosti a nepríťažlivosti ich schôdzkovej činnosti pre mládež. Niekedy vzniká dojem, ako keby tieto organizácie neboli určené pre mládež, ale suchopárnych dospelých. Hlbšia analýza tohto stavu ukazuje, že organizácia a náplň ich práce nie vždy vyhovuje

vývinove daným potrebám a záujmom dieťaťa, nedoceňuje význam záujmovej diferenciacie a v svojej práci nevolí vždy najvhodnejšie formy aktívneho využitia sa mladých ľudí.

Značnú pomoc pri riešení spoločenských úloh týchto organizácií poskytol by psychologický rozbor vývinu záujmovej činnosti detí a mládeže, motivácie ich združovania, utvárania vzťahov v kolektíve a vekove primeranej náplne a foriem organizácie mládeže. Pre mládežnícke ako aj iné kultúrne organizácie mohol by veľa priniesť rozbor kultúrneho profilu našej mládeže, na ktorom sa už u nás pracuje, ako aj využitie metód atitudinálnej psychológie pri skúmaní vytvárania svetonázorových a iných spoločensky závažných postojov a ich zmien u mládeže. Ide tu v podstate o preskúmanie psychologických účinkov širokého spoločenského prostredia na dieťa a dospievajúcu mládež.

Vývin nášho dieťaťa a mladistvého neprebíha však vždy nerušene. U určitej, i keď relatívne malej časti prejavujú sa počas vývinu rôzne poruchy či už učenia alebo správania. Pokiaľ tu nejde o psychopatologické prejavy, jedná sa zväčša o poruchy navodené negatívnymi vplyvmi prostredia a zafixovávané na podklade mechanizmov procesu učenia. Sú to zvyčajne prípady detí, ktoré zdravotník odkazuje do pôsobnosti pedagóga, ktorý však obyčajne zostáva nad prípadom bezradne stáť, nakoľko nepozná etiológiu jeho poruchy a bežné formy výchovnej práce sú u neho neúčinné. Našej spoločnosti však ide o zdravý telesný i duševný vývin každého dieťaťa a na jedno z významných miest celkovej starostlivosti o mladú generáciu stavia problematiku defektnej a mravne narušenej mládeže. V tejto súvislosti vystupujú do popredia úlohy patopsychológie dieťaťa ako vedy skúmajúcej patologické vplyvy najmä sociálneho prostredia na duševný vývin dieťaťa. Z hľadiska potrieb našej spoločnosti možno za hlavné úlohy patopsychológie dieťaťa v súčasnosti označiť psychologickú analýzu príčin a mechanizmov vzniku porúch učenia a správania u ináč intaktného organizmu, psychologický rozbor sociálnej maladaptácie dieťaťa a vypracovanie zásad a metód psychologickej výchovnej starostlivosti najmä v smere prevencie a profylaxie ako aj reedukácie porúch učenia a správania.

Tento stručný výpočet aktuálnych úloh psychológie a patopsychológie dieťaťa si určite nemôže robiť nároky na úplnosť. Domnievame sa však, že v podstate vystihuje základné smery práce našej vednej oblasti určované súčasnými a perspektívnymi potrebami našej spoločnosti. Tieto úlohy sú predovšetkým úlohami konkrétneho laboratórneho alebo terénneho výskumu. Ich úspešné riešenie však predpokladá rozpracovanie základných teoretických a metodologických otázok psychológie dieťaťa, čo sú predovšetkým úlohy základného výskumu. I keď u nás sme ešte len v počiatkoch systematického riešenia týchto otázok, významnú pomoc nám tu poskytuje teoretická a metodologická výzbroj sovietskej marxistickej psychológie. Toto pravda nesmie znamenať, aby sme sa u nás odvážnejšie a iniciatívnejšie nepodoberali do riešenia týchto základných problémov. Naš aplikovaný výskum nutne si vyžaduje prehĺbenejšie rozpracovanie otázok materialistického ponímania psychického vývinu, metodologických hľadísk identifikácie jeho znakov, kritérií vývinovej diferenciacie a periodizácie, analýzu dialektickej jednoty biologickej a sociálnej determinácie psychiky v procese vývinu, vrátane rozpracovania

základných teoretických otázok marxistickej sociálnej psychológie, rozpracovanie teoretických otázok psychickej regulácie správania v ontogenéze na podklade teórie odrazu ako aktívneho činiteľa, teoretické objasnenie vzťahov rastu a učenia v procese vývinu a rozpracovanie základných teoretických otázok patopsychológie dieťaťa, najmä na báze marxistickej teórie osobnosti.

Z metodologickej stránky popri iných problémoch vystupuje tu do popredia potreba rozpracovania základov metód pozorovania a sledovania vývinu, a to metód dovoľujúcich kauzálnu sledovanie vývinovej dynamiky správania dieťaťa.

Pre základný ako aj aplikovaný výskum — ak má účinne prispieť k riešeniu závažných úloh spoločenskej praxe — treba však zo strany spoločnosti vytvoriť nevyhnutné podmienky. Jednou zo základných podmienok je vytvorenie u nás centra vedeckého výskumu duševného vývinu dieťaťa a jeho porúch s komplexným prístupom k celej danej problematike. Domnievam sa, že môžem oprávnene vysloviť nádej, že táto požiadavka bude v krátkom čase realizovaná. Rozvoj psychológie dieťaťa treba však realizovať na úrovni poznatkov súčasnej svetovej vedy, od ktorých sme boli často izolovaní. Pre oboznámenie sa s týmito poznatkami a novými výskumnými metódami treba ďalej vytvoriť predpoklady vybudovaním odborného dokumentačného strediska pre potreby všetkých zainteresovaných pracovníkov výskumu i praxe. Napokon treba si uvedomiť, že súčasný vývoj výskumných techník aj na tomto úseku vedeckého výskumu kladie značné finančné nároky na technické vybavenie a na prevádzkanie dlhodobých vývinových (najmä longitudinálnych) štúdií.

Naša spoločnosť je budovaná na vede a na jej rozvoj venuje nevídané prostriedky. Dnes z tohto rozvoja nie je vynímaná ani psychológia dieťaťa a mládeže, ktorej sa postupne dostáva čoraz viacej podpory zo strany spoločnosti. Toto však zaväzuje nás všetkých, aby sme zo všetkých síl prispievali k úspešnému splneniu nám ukladaných úloh a snažili sa o to, aby sa psychológia stala jednou z významných hybných síl rozvoja našej spoločnosti, a to na tak vznešenom a humanom úseku ľudského snaženia, ako je napomáhanie všestrannému rozvoju nových mladých generácií — budúcich to budovateľov komunizmu.

М и р о с л а в Б а ж а н ы

Задачи детской психологии с точки зрения потребностей нашего общества

Статья является вступительным докладом, зачитанным на съезде Словацкого психологического общества. Автор в ней анализирует отдельные общественные среды (семью, детский сад, школу и пр.), где ребенок находится в процессе своего развития, и стремится установить их удельный вес в деле формирования всесторонне развитой личности. Повышенное внимание посвящает автор влиянию среды в отрицательном отношении, когда отрицательное воздействие, зафиксированное на основе механизмов учения, вызывает дефекты в поведении. В частности, патологическое воздействие общественной среды на умственное развитие автор рассматривает как предмет одной из наиболее молодых отраслей психологии — патопсихологии ребенка.

Затем автор пытается разграничить область научно-исследовательских и практических задач психологии и психопатологии, исходя из современных и перспективных потребностей нашего общества.

The Function of Child Psychology in View of the Needs of our Society

The article is the introductory speech delivered at the congress of the Slovak Psychological Society. The author analyses individual social environments (family, nursery school, school and others) in which the child lives in the course of its development. He defines the share of these environments in shaping a universally developed personality. Special attention is given to analysing the adverse influences of the environment, which, being fixed on the basis of learning mechanism, result in the child's misbehaviour. The pathological influence, especially that of the social environment, on the mental development is then defined as a subject of one of the most recent branches of psychology — the patho-psychology of the child.

He attempts to define both research and practical tasks of child psychology and pathopsychology in view of the present-day and prospective needs of our society.